

3) С точки зрения специалистов, следует также разработать и законодательно закрепить процедуру слияния и поглощения коммерческих структур, в активах которых имеются инвестиционные капиталы, поскольку в настоящее время это серьезная проблема, отталкивающая потенциальных инвесторов.

В последнее время наметилось определенное оживление деятельности зарубежных инвесторов в Украине. Ведущие европейские телекоммуникационные компании, которым принадлежит 49% уставного фонда совместного предприятия "Украинская мобильная связь", планируют инвестировать в течение де-

сяти лет около 1 млрд. дол. Французская компания "Алкатель" намерена вложить в развитие телекоммуникаций Украины до 750 млн. дол. Предполагается инвестирование этой компанией в течение 3-5 лет 1,5 млрд. дол. Приведенные примеры свидетельствуют об определенном прогрессе в создании в Украине условий для развития производства.

В результате проведенного анализа, можно сделать вывод, что уровень экономической безопасности в инвестиционной сфере Украины пока что достаточно низкий. Поэтому необходимо срочно реализовывать весь комплекс практических способов для его повышения.

Б.А. СОРОКИН, к.е.н.,

Институт економіко-правових досліджень НАН України;

О.Б. ПИШНА, Державна академія житлово-комунального господарства;

Ю.О. БОЛОТСЬКИЙ, ВАТ "Концерн Стирол"

МЕТОДИ ОЦІНКИ ІНВЕСТИЦІЙНОГО РИЗИКУ ПРИ ФОРМУВАННІ СТРАТЕГІЇ ТА ТАКТИКИ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ НА ПІДПРИЄМСТВІ

"Не избегайте риска, управляйте им".

Дж. Радиган.

"Waters", May, 1999.

Глибокі зміни у господарському механізмі України, зумовлені переходи до змішаної економіки, потребують підвищеної уваги до організації ефективного діючого результативного внутрішнього контролю (далі – ВК), який забезпечує поєднання стратегії та тактики, тобто шляхів досягнення загальної мети з конкретними рішеннями щодо її втілення на різних рівнях господарського управління.

Стратегія ВК на підприємстві визначається загальними цілями, які мають бути:

конкретними і вимірними, що дає їм можливість стати реальною вихідною

базою і основою функціонування управлінської інформаційної системи, тобто системи обробки та синтезування різноманітної внутрішньої та зовнішньої інформації, необхідної для прийняття управлінських рішень;

реальними, щоб їх досягнення могло б стимулювати підвищення ефективності інвестиційної діяльності, котра визначається станом організації підприємства та плануванням інвестиційного процесу, забезпеченням його фінансовими ресурсами, мобілізацією резервів, станом організації ВК, станом режиму економії;

взаємопов'язаними, тобто дії і рішення, що необхідні для досягнення однієї мети – (одержання очікуваного доходу) не повинні перешкоджати реалізації інших цілей контрольної діяльності промислового підприємства;

зорієнтованими у часі, тобто мати конкретний період прогнозування контрольної діяльності у залежності від строків реалізації інвестиційних проектів (освоєння інвестицій);

чітко сформульованими, щодо кожного виду інвестицій, що робить їх реальними для досягнення зниження ризиків у відповідному напрямку інвестиційної діяльності.

Відповідно положень Закону України “Про інвестиційну діяльність” інвестиціями є всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (доход) або досягається соціальний ефект [1, с.3].

Таке визначення інвестицій більш відповідає міжнародним підходам до концептуальних положень про інвести-

ційну діяльність як процесу вкладення майнових ресурсів та інтелектуальних цінностей з метою одержання прибутку.

У спеціальній економічній літературі єдиного тлумачення суті поняття “інвестиційний ризик” не наведено. Федоренко В.Г., Гойко А.Ф. вважають, що суть інвестиційного ризику полягає, по-перше, втрати вкладеного (інвестованого капіталу) і, по-друге, втрати (неодержання) очікуваного доходу [2, с.71].

У сучасний період діалектики теорії ВК трактування визначення “інвестиційний ризик” потребує поліпшення.

Отже, коротко ризик в інвестуванні, можна охарактеризувати як ймовірність того, що суб'єкт інвестиційної діяльності (державні органи влади, фізичні та юридичні особи України та інших держав) зробить помилку, тобто прийме рішення на підставі недостовірної інформації, в якій насправді містяться суттєві викривлення.

Інвестиційний ризик тісно взаємопов'язаний з інформаційним та аудиторським ризиком в системі внутрішнього контролю (далі – СВК) (рис. 1).

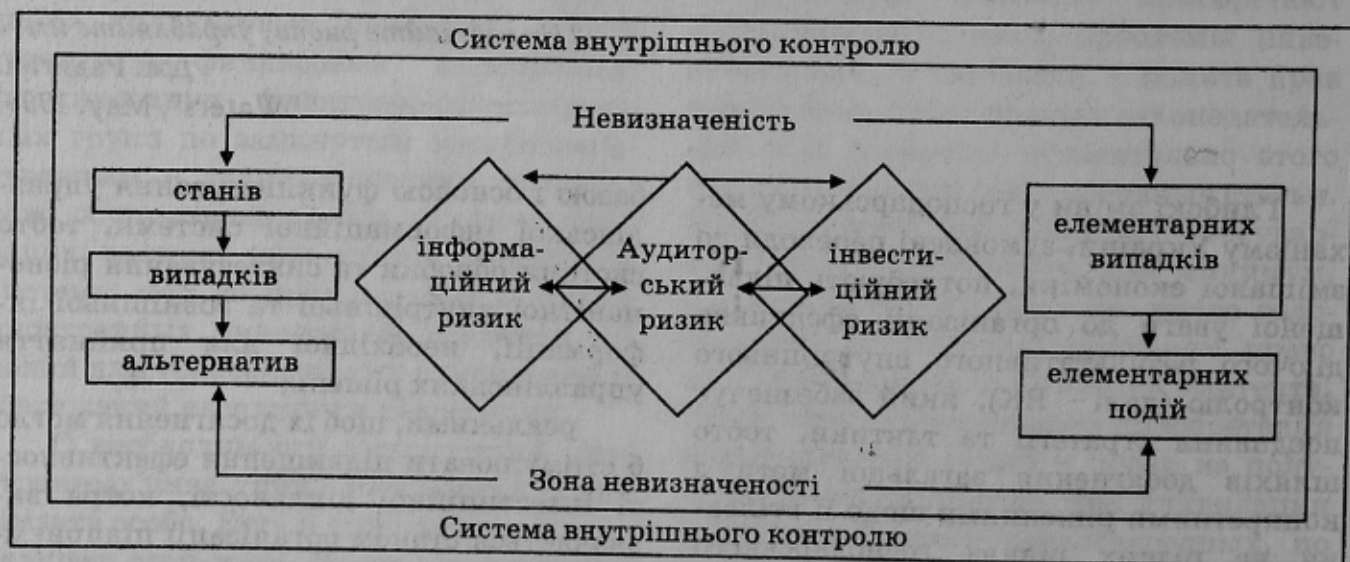

Рис. 1. Взаємозв'язок ризиків в СВК в умовах невизначеності

Цей рисунок ілюструє невизначеність як стрижень ризику.

Зазначимо, що навіть саме загальне поняття “ризик” не залишилось незмін-

ним у часі. Кажучи про перше в економіці наукове розуміння його визначення, звичайно посилаються на Ф.Найта [3], котрий запропонував розрізняти ри-

зик і невизначеність. Ризик має місце тоді, коли якась дія може привести до декількох взаємовиключень кінцівок з відомим розподілом їх ймовірностей.

Якщо же таке розподілення невідомо, то існуюча ситуація розглядається як невизначеність. У економічній практиці звичайно не роблять різниць між ризиком та невизначеністю. Частіше підприємство ризиком розуміють деяку можливість втрату, викликану наставанням випадкових несприятливих подій [4, с.97].

Невизначеність – досить широке поняття, яке відображає об'єктивну неможливість отримання абсолютного знання про внутрішні і зовнішні умови функціонування соціально-економічних систем, невизначеність її параметрів.

Невизначеність характеризується множиною значень параметрів, таких як множина станів, випадків, альтернатив, елементарних подій, елементарних випадків, зона невизначеності [5, с.169].

Під невизначеністю, як правило, розуміють наявність неповної інформації про умови прийняття рішень, а не її відсутність взагалі.

Дослідження взаємозв'язку аудиторського ризику (можливістю висунення обґрунтованих претензій, стосовно якості проведеної аудиторської перевірки і надійності одержаних висновків [6, с.75]) і інвестиційного ризику, дозволяє висловити таку гіпотезу, що чим більше ймовірність наявності помилки в міркуваннях внутрішнього контролера (аудитора) щодо формування інвестиційної стратегії та аналізу інвестиційної привабливості об'єкту інвестування, тим більше ймовірність інвестиційного ризику.

Інвестиційний ризик у свою чергу тісно взаємопов'язаний з інформаційним ризиком (ймовірністю того, що у фінансових звітах, які публікуються підприємством, містяться неправдиві відомості (дані) [5, с.169].

Зниження інвестиційного ризику може відбуватися за рахунок ефективної

СВК, яка повинна усувати можливість здійснення зловживань, управління поза системою контролю, випадкових збитків, навмисного заниження кредиторської заборгованості й штучної маніпуляції обліковою політикою.

Отже, чим ефективніше на підприємстві налагоджений внутрішній контроль, тим об'єктивніше його облік та звітні дані.

Зменшення ризику наявності неправдивих даних у фінансовій звітності – одне із головних стратегічних завдань ВК в умовах невизначеності.

Відсутність національних методичних розробок щодо вивчення ризиків викликає необхідність дослідження суттєвих інвестиційних ризиків.

На стадії виявлення суттєвих інвестиційних ризиків були використані такі методи дослідження: опитування по черзі спеціалістів, обговорювання в фокус-групі.

В процесі структурованого інтерв'ю (з конкретним порядком запитань з фіксованими відповідями, які включають альтернативи) використовувалось опитування по черзі 80 спеціалістів економічних служб підприємств різних форм власності, з метою відобразити різні точки зору щодо проблеми оцінки ризиків та їх класифікації.

Результатом цього стану дослідження став перелік суттєвих інвестиційних ризиків (рис. 2).

Аналіз результатів опитування показує, що на думку більшості респондентів (76,3% від загальної чисельності опитуваних) за критерій класифікації суттєвих інвестиційних ризиків слід прийняти ознаку "критичність" і виділити такі види ризиків як: припустимий ризик і критичний ризик; катастрофічний ризик і надризик.

Спеціалісти відмічають, що ризик втрати капіталу безпосередньо залежить від ринкового ризику і ризику зміни купівельної спроможності грошей.

	Надризик	
Приватні ризики	Катастрофічний ризик	Ризик втрати капіталу
Ризик маніпулювання інформацією з боку керівництва		Ризик втрати (неодержання) очікуваного доходу
Ризик форсмажорних обставин		Ризик зміни купівельної спроможності грошей
		Бізнес-ризик
Необґрунтованість відображення в обліку операцій по капітальним вкладенням і визначення інвентарської вартості завершених і зданих в експлуатацію об'єктів капітальних вкладень	Критичний ризик	Значне перевищення вартості порівняно з проектно-кошторисною документацією (приписки невиконаних робіт)
		Відсотковий ризик
Несвоєчасне завершення будівництва	Припустимий ризик	Властивий (прийнятий) ризик
		Виправданий ризик

Рис. 2. Дерево суттєвих інвестиційних ризиків

На думку цих респондентів, бізнес-ризик виявляється у спроможності підприємства підтримувати рівень доходу на вкладений капітал і виникає тільки тоді, коли господарська діяльність виявилась менш успішною, ніж була раніше, або очікувалася. Вони стверджують, що ризик зміни купівельної спроможності грошей зумовлюється переважно темпами інфляції у країні, а відсотковий ризик пов'язаний з борговими цінними паперами і виникає через підвищення відсоткової ставки.

Опитувані під сутністю поняття "динамічний ризик" розуміють ризик непередбачених змін вартості власних, позичених, залучених фінансових коштів інвесторів. На їх думку "статичний ризик" – ризик втрати (неодержання) очікуваного доходу внаслідок неіездатності підприємства.

Респонденти відмічають, що, загалом, будь-які інвестиції містять елементи ризику.

Кожне підприємство з огляду на власні особливості по-своєму ставиться

до ризику як певної ознаки його розвитку. Так, більшість спеціалістів економічних служб підприємств різних форм власності (84,3% від загальної чисельності опитуваних вважають кращими проекти, не пов'язані з ризиком.

Це пояснюється дією закону граничної корисності капіталу, що зменшується. Підприємства, чий капітал не перевищує певної межі, намагаються уникати ризику, при переході цієї межі суб'єктивна оцінка цінності капіталу знижується, і інвестори ризикують сміливіше [2, с.245].

У загальнометодичному плані основними організаційними засобами зниження ризику вважаються: уникнення, утримування, передача, скорочення [7, с.204].

Уникнення передбачає ухилення від ризику. Закріплення такої позиції по відношенню до ризику в ринкових умовах неодмінно приводить до стагнації ділової активності підприємства. Утримання характерно для ситуації, при якій існує фундаментальна впевненість в

швидкої компенсації потенціальних втрат за рахунок власних засобів. Передача ризику виявляється у використанні послуг страхових компаній, розподілу ризику між учасниками проекту (замовником, інвестором, виконавцем), страхування засобів на покриття непередбачених втрат. Скорочення ризику пов'язано з своєчасним проведенням превентивних заходів, сприяючих зменшенню розміру

можливих втрат капіталу та втрат (неодержання) очікуваного доходу.

У інвестиційній діяльності питання ризику стоїть дуже гостро, тому дуже важливо правильно оцінити й проаналізувати можливі ризики, виявити напрямки їх уникнення та страхування.

Розглянувши матричний підхід, запропонований Д.Абелем [8, с.285], застосуємо його для дослідження проблеми оцінки інвестиційних ризиків (рис. 3).

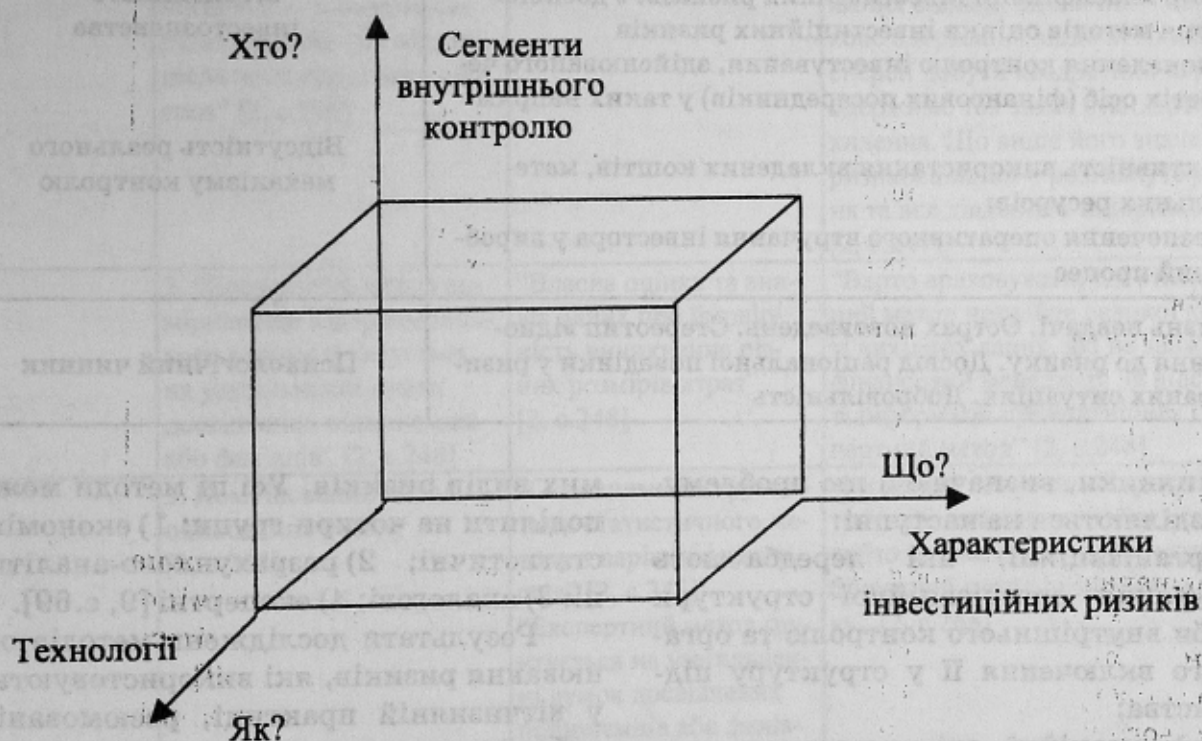

Рис. 3. Тривимірна модель для оцінки інвестиційних ризиків

Спочатку на схемі встановлюється положення початкового внутрішнього контролю. Потім, рухаючись від початкового положення по трьох осях, інвестор може знайти інші сегменти внутрішнього контролю для виявлення інвестиційних ризиків та визначення можливості їх оцінки за рахунок зміни технології оцінки і розробки якісної характеристики цих ризиків.

По технології проведення розрізняють взаємодоповнюючі види аналізу ризиків: якісний і кількісний. Якісний аналіз може бути досить простим, його

головне тактичне завдання – визначення чинників ризику, етапів і робіт, при яких він виникає.

Кількісний аналіз передбачає визначення розмірів окремих ризиків та проекту взагалі.

Досягнення поставленої мети можливо шляхом логічного аналізу проблем, які можуть виникати у процесі оцінки інвестиційних ризиків, причин їх з'явлення та засобів, дозволяти їм протидіяти.

Результати виконання робіт по вивченню чинників, формуючих проблеми, наведені в табл. 1.

Таблиця 1

Формалізація чинників, визначаючих проблеми оцінки інвестиційних ризиків

Визначальні	Проблеми дослідження
1. Створення системи внутрішнього контролю. Дослідження інформаційних потоків. Дослідження інвестиційних ризиків. Організація технології оцінки інвестиційних ризиків. Розробка напрямів зниження інвестиційних ризиків. Розробка робочих документів	Відсутність механізмів упровадження
2. Необхідність скорочення тривалості інвестиційного періоду та підвищення його науково-технічного рівня. Вибір класифікації інвестиційних ризиків. Удосконалення методів оцінки інвестиційних ризиків Удосконалення контролю інвестування, здійснюваного через третіх осіб (фінансових посередників) у таких напрямках: а) ефективність використання вкладених коштів, матеріальних ресурсів; б) забезпечення оперативного втручання інвестора у виробничий процес	Особливості розвитку вітчизняного інвестознавства Відсутність реального механізму контролю
3. Боязнь невдачі. Острах нововведень. Стереотип відношення до ризику. Досвід раціональної поведінки у ризикованих ситуаціях. Добровільність	Психологічний чинник

Чинники, визначаючі цю проблему, підрозділяються на наступні:

організаційні, які передбачають формування організаційної структури служби внутрішнього контролю та організаційного включення її у структуру підприємства;

інформаційні, які зумовлюють вивчення руху інформаційних потоків між підрозділами підприємства і від виконавців до менеджерів з метою збору аналітичної інформації для оцінки інвестиційних ризиків;

методичні, сутність яких полягає у розробці ефективного засобу функціонування СВК та підйому інвестиційної активності підприємства;

психологічні, які підкреслюють необхідність дослідження психологічних властивостей особи, механізму її поведінки у ситуаціях ризику.

У фінансовому менеджменті використовують широку систему методів оцінки ймовірності виникнення окре-

мих видів ризиків. Усі ці методи можна поділити на чотири групи: 1) економіко-статистичні; 2) розрахунково-аналітичні; 3) аналогові; 4) експертні [9, с.69].

Результати досліджень методів оцінювання ризиків, які використовуються у вітчизняній практиці, резюмовані в табл. 2.

Як показують багаточисленні дослідження авторів [2; 4-10], у теперішній час немає абсолютно надійних методик обчислювання ризиків.

На думку Зубкова В.І., проблеми виникають в процесі практичного застосування співвідношення:

$$W = p \cdot x,$$

де W – величина ризику;

p – ймовірність небажаних наслідків;

x – величина наслідків.

Так, прийнято розділяти ймовірність на об'єктивну і суб'єктивну, котрі розрізняються між собою. Крім того, величина p є функцією багатьох чинників.

Таблиця 2

Огляд спеціальних джерел по питанням дослідження методів оцінювання ризиків

Автор	Назва і суть методу	Основні інструменти (основа) методу	Примітки
1	2	3	4
1. Федоренко В.Г. Гойко А.Ф. [2]	1. "Статистичний метод вимірювання ризику полягає у вивченні статистики втрат, що були на тому чи іншому підприємстві: встановлюють ймовірність одержання економічної віддачі й визначають середній розмір цієї віддачі, після чого складають прогноз" [2, с.246]	"Варіація – це зміна (коливання) величини ознаки" [2, с.246]. "Дисперсія – це ступінь" [2, с.247]	"Варіацію можливих наслідків інвестиційних рішень можна здійснити за допомогою двох величин: економічної віддачі та ймовірність одержання віддачі на рівні n-періоду в майбутньому періоді. Нульова ймовірність означає неможливість одержання віддачі, одинична – обов'язкове одержання віддачі. Якщо з дисперсії добути квадратний корінь, то одержимо так зване стандартне відхилення. Що вище його значення, то ризикованішим є розглянуте рішення та вся діяльність підприємства" [2, с.247].
	2. "Експертний метод вимірювання підприємницького ризику ґрунтується на узагальненні думок досвідчених підприємців або фахівців" [2, с.248]	"Власна оцінка та аналіз даних про ймовірність виникнення різних розмірів втрат" [2, с.248]	"Варто враховувати, що статистичний метод потребує великої кількості вихідних даних, які не завжди має фінансовий менеджер. За відсутності інформації прийнятнішим є експертний метод" [2, с.248]
	3. Комбінований метод оцінювання ризику [2, с.248]	"Основними інструментами статистичного методу є варіація і дисперсія" [2, с.246]. "Експертний метод ґрунтується на узагальненні думок досвідчених підприємців або фахівців" [2, с.248]	"Можливе також комбінування статистичного й експертного методів, тобто можна використовувати комбінований метод оцінювання ризику" [2, с.248]
2. Дорош Н.І. [10]	Математичний [2, с.248]	"Ймовірність – а) відношення кількості дослідів з наслідком певного роду до загальної її кількості; б) міра суб'єктивної впевненості дослідника в певному наслідку (результаті) досліді" [6, с.171]	"За теорією ймовірностей, якщо результат деякої події чи явища можна передбачити очевидно, то такий результат має ймовірність наближену до одиниці, чи до 100%. Якщо певний результат деякої події чи явища практично неможливий, то такий результат має ймовірність рівну нулю (0%). В основному реальні явища чи події мають ймовірність, яка більше нуля (0%) і менше одиниці (100%). ... У зв'язку з цим аудиторам дозволяється оцінювати аудиторські ризики за тривірневою шкалою: високий, середній і низький. Як правило, низький – це 1-40%, середній – 40-70%, високий 70-100%" [6, с.171]

Закінчення табл. 2

1	2	3	4
3. Абрамов В. [18]	Статистичний, експертний, аналітичний, використання аналогій, математичний [10, с.43]	-	“Для оцінки ризиків пропонується використовувати таке відношення: $W = p \cdot x,$ де W – величина ризику; p – ймовірність небажаних наслідків; x – величина наслідків” [10, с.44]

Сама x є ймовірною величиною. Очевидно, що величина x є функцією багатьох чинників. Слід ураховувати, що деякі чинники учиняють вплив як на величину p , так і на величину x [13, с.44].

Таким чином, можна зробити припущення, що наявність суттєвих помилок в обліку впливає на ймовірність приватних ризиків (ступінь суб'єктивності при розв'язанні визначених питань), так і на рівень суттєвості. Чим вище припущений ризик суттєвих помилок або помилок, тим більша впевненість вимагається від суб'єкта контролю (особа, яка здійснює контрольні дії при виконанні своїх обов'язків або тільки на основі відповідних повноважень) при проведенні перевірок на суттєвість, щоб досягти визначеного (можливого низького) рівня ризику.

Діючим засобом зниження впливу ризиків на процес інвестування є своєчасна розробка та застосування в практиці ВК алгоритму оцінки ризиків (рис. 4).

Для досягнення розуміння процесу інвестування суб'єкт контролю повинен уміти передбачати, розраховувати й оцінювати. Таким чином, ризик багато в чому модифікує поняття інвестиційних рішень у змішаній економіці.

Стратегія інвестування (як функціональна стратегія) є основою для вибору альтернативи, яка зумовлює природу та напрями організації інвестиційних відносин як поза межами, так і усередині підприємства.

Розробка даної інвестиційної стратегії базується на таких принципах:

□ балансування матеріальних і фінансових потоків;

□ найефективніше фінансування розширення, підтримки та скорочення окремих підсистем та підприємства загалом;

□ прогнозування альтернативних варіантів розвитку підприємства з точки зору фінансових характеристик його діяльності в різних умовах;

□ фінансового контролю та аналізу діяльності підприємства [8, с.528], внутрішнього контролю.

Щоб розробити стратегію інвестування необхідно:

1) визначити можливості та загрози зовнішнього середовища підприємства;

2) виявити ймовірність використання та вплив обраних можливостей та загроз на результати діяльності підприємства;

3) провести аналіз факторів внутрішнього й зовнішнього середовища та розмежування їх по рівню впливу на діяльність підприємства;

4) зробити оцінку зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства (методом SWOT-аналізу [8, с.210]);

5) ознайомитися та оцінити ефективність СВК (середовище контролю; облікову систему; контрольні моменти (процедури) [11, с.264-274]).

При проведенні SWOT-аналізу спочатку оцінюють ймовірність використання можливостей (швидке зростання ринку, мала ймовірність виникнення нових конкурентів, збільшення попиту на продукцію) та їх вплив на діяльність підприємства. Матрицю можливостей будують згідно з таблицею 4.3 [8, с.207].

Аналогічно здійснюється аналіз загроз (збільшення податкового "пресу", виникнення труднощів із закупкою та доставкою сировини, матеріалів, основних засобів, зростання тиску конкурентів) та будується матриця загроз [8, с.208].

Наступним станом SWOT-аналізу є оцінка факторів внутрішнього середовища підприємства. Для цього використовують метод визначення профілю вну-

трішнього середовища. Для кожного фактора проводиться експертна оцінка його вагомості.

Вважається за доцільне при сильному впливі на підприємство такому фактору надавати значення "3", при помірному – "2", слабкому – "1", відсутність впливу "0". Якщо вплив фактора позитивний, то записується "+1", негативний – "-1".

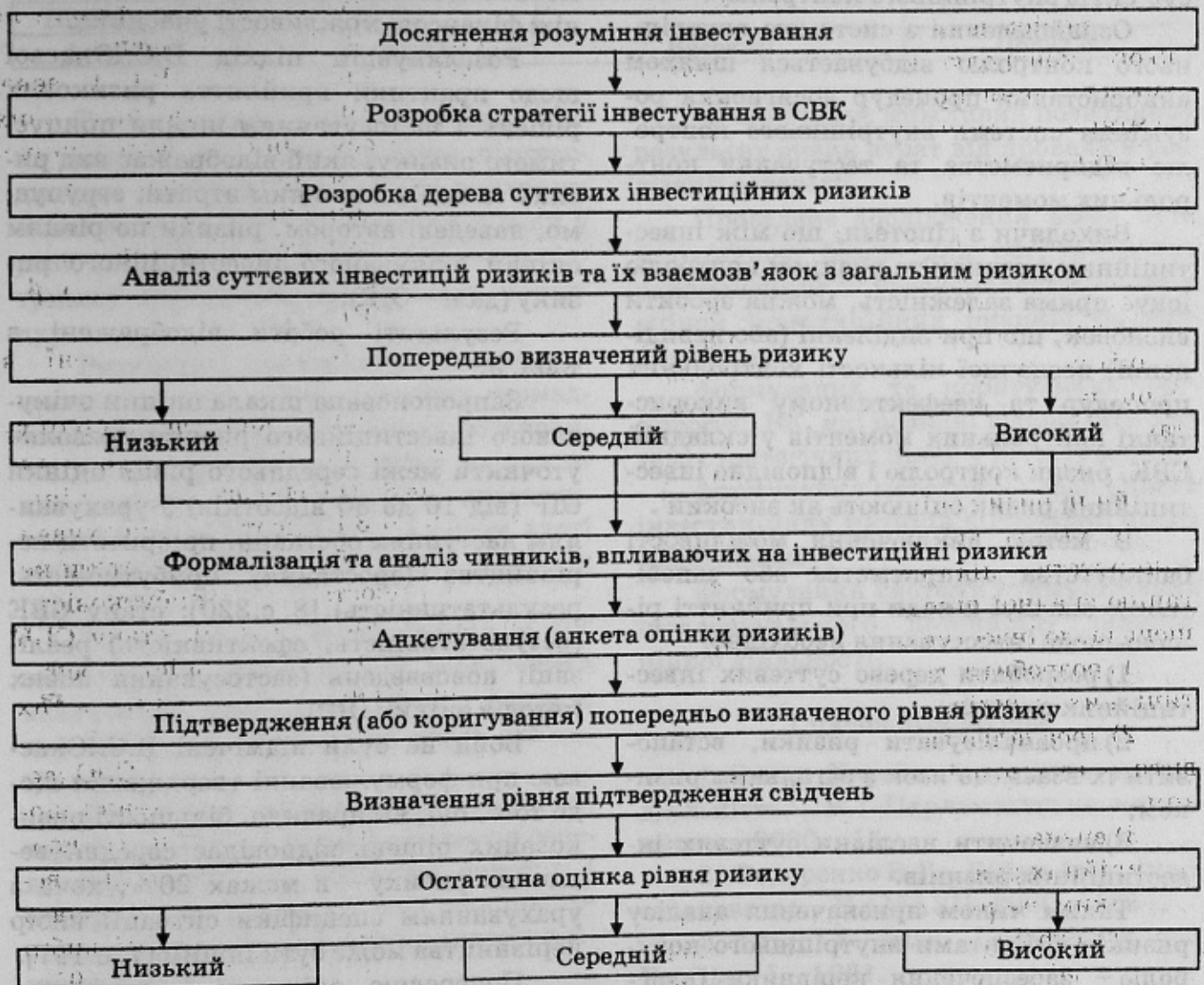

Рис. 4. Алгоритм оцінки інвестиційних ризиків

Добуток трьох експертних оцінок дозволяє визначити рівень важливості фактора для підприємства. За названим рівнем вибираються найважливіші фактори для подальшої їх оцінки при розробці стратегії.

Особливу увагу привертають дослідження В.Д.Немцова, Л.Є.Довгань щодо оцінки факторів внутрішнього середовища організації по таким напрямкам:

- вагомість фактора;
- вплив на організацію;

напряму впливу;
рівень важливості фактора [8, с.209].

Враховуючи той факт, що підхід менеджера та директорів до контролю справляє найбільший вплив на контрольне середовище, верхня планка управління визначає ставлення до своїх обов'язків суб'єктів внутрішнього контролю, слід доповнити вищепереліковані напрямки таким уточненням "вплив на суб'єктів внутрішнього контролю".

Ознайомлення з системою внутрішнього контролю відбувається шляхом використання процедур досягнення розуміння системи внутрішнього контролю підприємства та тестування контрольних моментів.

Виходячи з гіпотези, що між інвестиційним ризиком та ризиком контролю існує пряма залежність, можна зробити висновок, що при виділенні (або невиділенні) незначної кількості контрольних процедур та неефективному використанні контрольних моментів у складній СВК, ризик контролю і відповідно інвестиційний ризик оцінюють як високий¹.

З метою виключення можливості банкрутства підприємства або запобігання значної шкоди при прийнятті рішень щодо інвестування необхідно:

- 1) розробити дерево суттєвих інвестиційних ризиків;
- 2) проаналізувати ризики, встановити їх взаємозв'язок з загальним ризиком;
- 3) визначити наслідки суттєвих інвестиційних ризиків.

Таким чином призначення аналізу ризиків суб'єктами внутрішнього контролю – забезпечення керівника (власника) підприємства необхідними даними щодо доцільності участі в проекті та прийняття необхідних заходів по захисту від можливих фінансових втрат.

¹ Існують такі рівні оцінки очікуваного ризику контролю: високий, середній і низький (наприклад, відповідно: 1,0; 0,6; 0,2) [5, с.234].

В практиці ВК можливо застосовувати послідовність аналізу ризику, запропоновану В.С.Юкаєвою [7, с.195].

При аналізі ризику використовуються принципи, запропоновані американським експертом Б.Берммером: втрати від ризику незалежні одне від одного; втрати по одному напрямку з "портфеля ризиків" не обов'язково збільшує ймовірність втрат по іншому; максимально можлива шкода не повинна бути більше ніж фінансові можливості учасника.

Розглянувши підхід В.С.Юкаєвої щодо практики прийняття ризикових рішень з застосуванням шкали припустимого ризику, який відображає вид ризику та пов'язані з ним втрати, згрупуємо, наведені автором, ризики по рівням оцінки очікуваного інвестиційного ризику (далі – ОІР).

Результати роботи відображені в табл. 3.

Запропонована шкала оцінки очікуваного інвестиційного ризику дозволяє уточнити межі середнього рівня оцінки ОІР (від 10 до 30 відсотків) з урахуванням наступних обставин: пріоритети керівництва (зростання, прибутковість, результативність) [8, с.320]; стану СВК (результативність, ефективність) реалізації нововведень (застосування нових методів оцінки ОІР).

Вони не були відмічені В.С.Юкаєвою при формулюванні твердження щодо того, що, як правило, більшості ризикованих рішень відповідає середня величина ризику – в межах 20%, хоча з урахуванням специфіки ситуації вибір керівництва може бути іншим [7, с.197].

Попередню оцінку інвестиційного ризику можна проводити за такими напрямками: формація та аналіз чинників, впливаючих на інвестиційні ризики; анкетування (анкета оцінки ризиків); підтвердження свідченнями (або коригування) попередньо визначеного рівня ризику.

Таблиця 3

Шкала оцінки очікуваного інвестиційного ризику

Концепція В.С.Юкаєвої [7, с.197]		Пропозиція	
Вид ризику	Величина (коефіцієнт) ризику, %	Рівень оцінки очікуваного інвестиційного ризику	Величина (коефіцієнт) ризику, %
Незначний	До 5	Низький	До 10
Малий	5-10		
Середній	11-20	Середній	10-30
Підвищений	21-30		
Азартний	Понад 30	Високий	Понад 30

Таким чином, остаточна оцінка рівня ризику зумовлена рівнем підтвердження свідченнями. Суб'єкт контролю може оцінити його як низький тільки у разі, коли збере додаткові свідчення підтримку здійснених аналітичних процедур.

Результаті дослідження Американського інституту дипломованих громадських бухгалтерів дали змогу встановити, що аналітичні процедури допомагають виявити 27,1% помилок, прогнозування і дискусії – 18,5%, а разом взяті ці неточні процедури – 45,6% помилок [12, с.13].

Таким чином, застосування у ВК аналітичних процедур має забезпечити визначення сфер потенційного ризику, які вимагають підвищеної уваги суб'єктів контролю.

Результаті аналізу конкретних методів і моментів в розрізі елементів середовища контролю, облікової системи і контрольних процедур слід використовувати як основу для оцінки інвестиційних ризиків.

Оцінка виправданості ризику проводиться по трьох напрямках:

чи реалістичні передумови, закладені в основу вибору стратегії та тактики ВК;

до яких негативних наслідків для інвестора може привести провал стратегії;

чи виправдує можливий позитивний результат ризик втрат від провалу в реалізації стратегії.

Проведене дослідження може бути методичною базою для обґрунтування рекомендацій з удосконалення системи оцінок інвестиційних ризиків за напрямками:

формування та коригування оргструктур ВК, які повинні відповідати системі стратегічних цілей у інвестуванні;

формування методичної бази оцінки інвестиційних ризиків відповідно цілям менеджменту;

формування системи стимулювання інтелектуального потенціалу інвестиційної діяльності.

Список літератури

1. Закон України про інвестиційну діяльність. - К.: Парламентське видавництво, 2000. - 14 с.
2. Федоренко В.Г., Гойко А.Ф. Інвестознавство. - К.: МАУП, 2000. - 408 с.
3. Knight F. Risk, Uncertainty and Profits. - L., 1921.
4. Четыркин Е.М. Финансовый анализ производственных инвестиций. - М.: Дело, 2001. - 256 с.
5. Дорош Н.І. Аудит: методологія і організація. - К.: Знання, 2001. - 402 с.
6. Дорош Н.І. Аудиторський ризик в українських нормативах аудиту // Фінанси, учет, банки. Сборник научных

трудов. - Донецк: КИГИС, ДонГУ. - 2000. - С.74-81.

7. Юкаева В.С. Управленческие решения. М.: Дашков и К°, 1999. - 292 с.

8. Немцов В.Д., Довгань Л.Є. Стратегічний менеджмент. К.: УВПК ЕксОб, 2001. - 559 с.

9. Клейнер Г.Б., Тамбовцев В.Л., Качалов Р.М. Предприятие в нестабильной экономической среде: риски, стратегии, безопасность. - М.: Экономика, 1997. - 288 с.

10. Абрамов В. Исследование рисков в сфере розничной торговли // Предпринимательство, хозяйство и право. - 1999. - №12. - С.43-47.

11. Арнс Э.А., Лоббек Дж.К. Аудит: Пер. с англ. - М.: Финансы и статистика, 1995. - 560 с.

12. Робертсон Дж. Аудит: Пер. с англ. - М.: Контакт, 1993. - 496 с.

13. Вітлінський В.В., Наконечний С.І. Ризик у менеджменті. - К.: Вища школа, 1996. - 327 с.

Д.В. СУКОВ,

Донецкий национальный университет

СТРУКТУРНЫЕ ИЗМЕНЕНИЯ В ЭКОНОМИКЕ И ЭФФЕКТИВНОСТЬ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ ПРЕДПРИЯТИЙ МАШИНОСТРОИТЕЛЬНОГО КОМПЛЕКСА

С начала 90-х годов в промышленном производстве Украины произошли значительные изменения в структуре производства, занятости, производственных связей. Движущей силой всех принципиальных макроэкономических изменений является смена способа производства, представляющего собой исторически конкретное единство производительных сил и производственных отношений. Развитие способа производства подчиняется всеобщему закону соответствия производственных отношений характеру и уровню развития производительных сил. Согласно этому закону, производственные отношения определяются производительными силами и выступают как определенные социальные формы их развития. Производственные отношения придают производительным силам конкретное социальное качество, подчиняют их действию социально-экономических законов, порождают определенные стимулы к производственной деятельности и к совершенствованию производительных сил. Развиваясь, производительные силы пере-

растают рамки существующих производственных отношений, и последние начинают тормозить дальнейшее развитие производства. Возникающий конфликт между элементами способа производства приводит к созданию их новой комбинации, что соответствует новому способу производства.

Переход к рыночным отношениям повлиял на изменение в составе производительных сил, что в какой-то мере характеризуется отраслевой структурой производства, которая в настоящее время в значительной мере зависит от места Украины в международном разделении труда. Поддержание также минимального уровня воспроизводства приводит к доминированию коротких технологических цепочек в национальном производстве, что является следствием представления Украины на международных рынках сырьевыми товарами.

Этим объясняется необходимость проведения структурной экономической политики государства, направленной на развитие более технологичных отраслей.